Η οργή (Jean Claude Larchet)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 21 Οκτωβρίου, 2008

Το πάθος τής οργής προέρχεται από το θυμικό τής ψυχής και περιλαμβάνει όλες τις παθολογικές εκδηλώσεις τού θυμού.
Έχουμε δει, ότι η θυμοειδής δύναμη [Σ.τ.μ.: Θα εναλλάσσουμε τον όρο με τη λέξη «θυμικό»] δόθηκε στον άνθρωπο από το Θεό κατά τη δημιουργία του, και αποτελεί μέρος τής ίδιας της φύσης του. Σύμφωνα με το σχέδιο του Δημιουργού, όφειλε να λειτουργεί έτσι ώστε να επιτρέπει στον άνθρωπο ν' αγωνίζεται εναντίον των πειρασμών και του πειραστή, και ν' αποφεύγει την αμαρτία, το κακό: εξαρχής λοιπόν είχαν καθοριστεί ο φυσικός σκοπός της και η φυσιολογική χρήση της. Όπως έχουμε δείξει, όμως, ο άνθρωπος, με το αμάρτημα, την εξέτρεψε από το σκοπό της και την έστρεψε κατά του πλησίον του, κάνοντας παρά φύση χρήση της, αντί να τη χρησιμοποιεί για να μάχεται τον Πονηρό. Το πάθος τής οργής σ' όλες τις μορφές του συνιστά **νόσο τής ψυχής**, η οποία έγκειται συγκεκριμένα στην **παρά φύση χρήση του θυμικού**.

Κάθε φορά η οργή εμφανίζεται ως πάθος που θεωρεί τον πλησίον ως αντικείμενο. Από τότε κανένα κίνητρο κανενός είδους δεν είναι δυνατόν να τη δικαιολογήσει ή να τη νομιμοποιήσει (ΕΥΑΓΡΙΟΣ, *Περί προσευχής*). Εναντίον του Πονηρού αρμόζει να οργιζόμαστε και όχι εναντίον του θύματός του· διότι όπως λέγει ο Απόστολος Παύλος «ουκ έστιν ημίν η πόλη προς αίμα και σάρκα, αλλά προς τας αρχάς, προς τας εξουσίας, προς τους κοσμοκράτορας του σκότους του αιώνος τούτου, προς τα πνευματικά της πονηρίας εν τοις επουρανίοις» (Εφεσ. 6, 12). **Κατά της αμαρτίας πρέπει να διεξάγουμε τον αγώνα και όχι εναντίον αυτού που τη διαπράττει**. **Να μισείς την ασθένεια, όχι τον ασθενή**, παραγγέλλει η Αγία Συγκλητική.

Η ασκητική παράδοση με τον όρο «οργή» δεν αναφέρεται μόνο στις βίαιες, εξωτερικευμένες εκδηλώσεις της, τις οποίες συνήθως χαρακτηρίζουμε μ' αυτή τη λέξη, είναι γενικά επεισοδιακές και επηρεάζουν ιδιαίτερα ορισμένα άτομα με τη λεγόμενη χολερική (ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ, *Έκθεσις ακριβής*) [Σ.τ.μ.: Παράγωγο της λέξης «χολή», συνώνυμης του θυμού] ιδιοσυγκρασία: οι Πατέρες κάνουν λόγο γι' αυτή, ως ένα πάθος που δημιουργείται όπως και τα υπόλοιπα· συγκαταλέγουν στο συγκεκριμένο όρο όλες τις μορφές του θυμού, εξωτερικευμένες ή εσωτερικές, φανερές ή κρυφές, χονδροειδείς ή επιτηδευμένες, για τις οποίες ο άνθρωπος είναι ικανός, και έχουν γενικά ως αντικείμενο τον πλησίον. Συνεπώς παράλληλα μ' αυτό που συνήθως ονομάζουμε οργή και αποτελεί την πιο εξωτερική, ορατή και βίαιη εκδήλωσή της, την οξεία μορφή του πάθους, όπου ο θυμός ξεσπά και ξεδιπλώνεται

(Βλέπε για παράδειγμα: Εφεσ. 4, 31. Κολοσ. 3, 8. ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ, *Έκθεσις ακριβής*, ΕΥΑΓΡΙΟΣ, *Λόγος πρακτικός*, ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΙΝΑΪΤΗΣ, *Κλίμαξ*, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΣΣΙΑΝΟΣ, ΔΩΡΟΘΕΟΣ ΓΑΖΗΣ, *Διδασκαλία*, ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ, *Ομιλία 10* (Κατά οργιζομένων))5 [Σ.τ.μ.: Η ακριβής γραφή τού κειμένου του Αγίου Ιωάννου Δαμασκηνού είναι «θυμός αρχήν και κίνησιν έχει»], οι Πατέρες διακρίνουν κυρίως: α) **τη μήνη**: είναι «οργή επιμένουσα», διαρκής, με πιο εσωτερικευμένη και κρυφή μορφή, θεμελιωμένη σε μία προσβολή, κάποια ταπείνωση και υφιστάμενες αδικίες, β) τη **μνησικακία**, γ) το **μίσος ή** τον **κότο**, και δ) **όλες οι μορφές της μνησικακίας, της εχθρότητας, της εμπάθειας, της απέχθειας και της έχθρας, συνοπτικά της κακίας**. Συχνά τμήμα του πάθους (ΔΩΡΟΘΕΟΣ ΓΑΖΗΣ, *Διδασκαλία*, ΕΡΜΑΣ, *Ποιμήν*) αποτελούν η κακή διάθεση, η πικρόχολη διάθεση, οι μορφές που προκύπτουν από την οξυθυμία ή οξυχολία και οι εκδηλώσεις αδημονίας και ταραχής. Ακόμη εδώ κατατάσσονται και προσαρτώνται η αγανάκτηση και ο χλευασμός/εμπαιγμός, **οι αστεϊσμοί και η ειρωνεία προς τα πρόσωπα**. Μπορούμε επιπλέον να αναφέρουμε τα αισθήματα, τα ακόμη λίγο αναπτυγμένα, την κακοβουλία και δυσμένεια και από τα πιο χονδροειδή, -που μεταφράζονται στην κακία και την εκφρασμένη βούληση πρόκλησης βλάβης ή ζημίας- ως τα πιο επιτηδευμένα. Τα τελευταία είναι δυνατόν να συνιστούν αφενός **απόλαυση** (ακόμη και στιγμιαία) **της δυστυχίας ή της ατυχίας του πλησίον και αφετέρου απουσία έκφρασης της λύπης για τις θλίψεις που περνά ή ακόμη μη συμμετοχή στην ευτυχία του** (ΔΩΡΟΘΕΟΣ ΓΑΖΗΣ, *Διδασκαλία*). Σε αντίθεση με τα συχνά πολύ λεπτά και πολύ εσωτερικά, μη ευδιάκριτα αισθήματα προς τον πλησίον, ακόμη και αν τον προσβάλλουν, η ασκητική παράδοση κατανοεί και τις ακραίες μορφές βίας ως παρόμοια παράγωγα του πάθους της οργής στην ευρεία έννοιά του. Τέτοιες μορφές βίας αποτελούν οι αντιζηλίες, οι αντιπαλότητες και οι ανταγωνισμοί (ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ, *Ομιλία 10* (Κατά οργιζομένων)), οι συγκρούσεις και οι έριδες, οι μάχες και επιπλέον τα εγκλήματα και οι πόλεμοι. Βλέπουμε λοιπόν ότι **η οργή περιλαμβάνει ευρύτατο φάσμα καταστάσεων και ανθρώπινων αντιδράσεων**· το αντιλαμβανόμαστε από τη δυνατότητά της να προσβάλλει και να βλάπτει τον πεπτωκότα άνθρωπο σχεδόν μόνιμα στον ίδιο βαθμό με τα υπόλοιπα πάθη.

Οι Πατέρες επισημαίνουν ότι **σε κάθε μορφή οργής, ο άνθρωπος δοκιμάζει κάποια απόλαυση**, που τον κάνει να παραμένει σ' αυτή (Πρβλ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ, *Ομιλία 10* (Κατά όργιζομένων), ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΣΣΙΑΝΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, *Ματθαίος-ομιλία*, 16, 6). Ο Αγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος παρατηρεί: «Καθάπερ γαρ έν τινι νυκτομαχία σκοτωθείς ο της ψυχής οφθαλμός ουχ ευρίσκει διακρίνειν τους φίλους των πολεμίων, ουδέ τους ατίμους των εντίμων, αλλά πάσιν εφεξής ενί κέχρηται τρόπω, καν λαβείν τι δέη κακόν, άπαντα ευκόλως υπομένων υπέρ του πληρώσαι την της ψυχής ηδονήν. Ηδονή γαρ τίς εστιν η του θυμού πύρωσις και ηδονής χαλεπώτερον τυραννεί την ψυχήν, πάσαν αυτής την υγιή κατάστασιν άνω και κάτω ταράττουσα». Ο Αγιος Ιωάννης της Κλίμακας σημειώνει ακόμη με την ευκαιρία τής υπενθύμισης της μνησικακίας: «Μνησικακία εστί [...]

ανήδονος αίσθησις εν ηδύτητι πικρίας αγαπωμένη». Εδώ όμως πρόκειται για μια δεύτερη σχέση οργής-ηδονής, η οποία επιτρέπει να κατανοήσουμε τον τρόπο που ο προσβεβλημένος από το πάθος επιμένει σ' αυτό (και κατά μοναδικό και παράδοξο τρόπο στη μνησικακία) και όχι όπως ορίζει η εμφάνιση της οργής. Υπάρχει προηγούμενος και θεμελιωδέστερος σύνδεσμος μεταξύ ηδονής και οργής, απ' αυτόν που μπορεί να εξηγήσει η έναρξη των διαφόρων εκδηλώσεων του πάθους. Ο Ευάγριος έχοντας και πάλι υπόψη του το λόγο ενός άλλου Πατέρα, επιβεβαιώνει: «Δια τούτο περιαιρώ τας ηδονάς, ίνα τας του θυμού περικόψω προφάσεις· οίδα γαρ αυτόν αεί μαχόμενον υπέρ των ηδονών και εκταράσσοντά μου τον νουν και την γνώσιν αποδιώκοντα». Οι Αγιοι Μάξιμος και Δωρόθεος εντοπίζουν, παρόμοια, **στη φιληδονία μια θεμελιώδη αιτία τής οργής**. Η οργή δημιουργείται στον άνθρωπο, ο οποίος θλίβεται από την αδυναμία του να φθάσει στην ηδονή που αναζητεί, ιδιαίτερα όμως σ' αυτόν που βρίσκεται, νιώθει ή φοβάται ότι στερείται της ηδονής, που απολάμβανε, καθώς «εγκέκραται τη ηδονή τής οδύνης ο πόνος». **Στρέφεται λοιπόν εναντίον εκείνου, που είναι ή φαίνεται να είναι η αιτία τής ματαίωσης [της απόλαυσης] ή που τουλάχιστον την απειλεί ή φαίνεται να την απειλεί**. Για το λόγο αυτό ο Ευάγριος ορίζει την οργή ως εξής: «Οργή πάθος εστίν οξύτατον [...] κίνησις [εστι] κατά του ηδικηκότος ή δοκούντος ηδικηκέναι».
Η αισθητή ηδονή αντιστοιχεί προς την αισθητή επιθυμία. Η **επιθυμία των αισθητών αγαθών** και η προσκόλληση σ' αυτά αποτελούν λοιπόν τις πλέον θεμελιώδεις **αιτίες τής οργής**. Το γεγονός αυτό επιτρέπει να κατανοήσουμε την επιβεβαίωση -με διαφορετικό τρόπο-, του μοναχού, όπως τη διασώζει ο Ευάγριος: «Δια τούτο περιαιρώ τας ηδονάς, ίνα τας του θυμού περικόψω προφάσεις», καθώς και τον εξής λόγον τού Ευαγρίου σ' άλλο σημείο: «Επιθυμίας ουκ ανέξη ποτέ· αύτη γαρ ύλας δίδωσι τω θυμώ». Ο Αγιος Ισαάκ ο Σύρος γράφει με το ίδιο νόημα: «Εάν δε ημείς συναπαχθώμεν ποτε τοις αισθητοίς (δι' ων τινων και ο θυμός παρά φύσιν είωθεν λαβείν ορμήν [...] εντεύθεν την πραότητα την φυσικήν εις αγριότητα μετεβάλλομεν». Ίσως εδώ εντοπίσουμε την ηχώ της διδασκαλίας του Αγίου Ιακώβου: «Πόθεν πόλεμοι και μάχαι εν υμίν; ουκ εντεύθεν, εκ των ηδονών ημών των στρατευομένων εν τοις μέλεσιν υμών;» (Ιακ. 4, 1).

Ο άνθρωπος υποδουλώνεται στο πάθος της οργής, εξαιτίας της αγάπης του προς τα υλικά αγαθά και τις ηδονές, που του προσπορίζουν, καθώς και της προτίμησής του προς αυτά έναντι των πνευματικών αγαθών και ηδονών. Την πραγματικότητα αυτή δηλώνει σαφώς ο Αγιος Μάξιμος: «Προετιμήσαμεν τα υλικά της εντολής τής αγάπης· και αυτών αντεχόμενοι τοις ανθρώποις μαχόμεθα· δέον πάντων των ορωμένων και αυτού του σώματος την παντός ανθρώπου προτιμήσαι αγάπην». Ο ίδιος εξηγεί επιπλέον: «Αλλ' επειδή ημείς εσμέν φιλόυλοι και φιλήδονοι, και ταύτα της εντολής μάλλον προτιμώντες, δια τούτο τους μισούντας αγαπήσαι ου δυνάμεθα· αλλά και τους αγαπώντας δια ταύτα πολλάκις αποστρεφόμεθα».
Η αγάπη των αισθητών πραγμάτων και των αντίστοιχων ηδονών, όπως είδαμε,

εκδηλώνεται κατά διαφοροποιημένο τρόπο στα πάθη. Σύμφωνα με κλασσική ασκητική αντίληψη, υπάρχουν **τρεις μεγάλες κατηγορίες παθών** ή τρία κύρια γένη που οδηγούν σε προσκόλληση στην αισθητή πραγματικότητα και που αποτελούν για τον άνθρωπο τους πρωτοστάτες τής οργής (Πρβλ. ΕΥΑΓΡΙΟΣ, *Πονηροί λογισμοί*, *Επιστολή, 39*. *Αντιρρητικός*, Οργή, ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΙΝΑΪΤΗΣ, *Κλίμαξ*), αν αυτός στερείται της ηδονής που του προσπορίζουν ή απειλείται να την απολέσει ή εμποδίζεται να τη φθάσει: **η προσκόλληση στην τροφή** (πάθος της **γαστριμαργίας**), η **προσκόλληση στο χρήμα, τα πλούτη και γενικότερα στα υλικά αντικείμενα** (πάθη της **φιλαργυρίας** και της **πλεονεξίας**)· **η προσκόλληση στον εαυτό του** (πάθη της **κενοδοξίας** και της **υπερηφανίας**).

Ωστόσο αυτές είναι μόνο οι πιο σημαντικές, συχνές, διαδεδομένες και κοινά αποδεκτές πηγές προέλευσης: η οργή μπορεί να έχει αναρίθμητες αιτίες, είναι όμως δύσκολο να εντοπιστούν με απλό τρόπο. Ο Αγιος Ιωάννης της Κλίμακος το επισημαίνει, εκφραζόμενος μια φορά ακόμη, με ορολογία πνευματικής ιατρικής. «Ώσπερ ο των σωμάτων πυρετός εις μεν εστι, πολλάς δε και ου μίαν της αυτού ζέσεως τας αφορμάς κέκτηται, ούτω και η του θυμού ζέσις και κίνησις· τάχα δε και των λοιπών ημών παθών, πολλάς και διαφόρους τας αιτίας έχουσαι καθεστήκασι· διο και αδύνατον κατά τούτων μονοτρόπως ορίσασθαι· γνώμην δε δίδωμι μάλλον εν τη εκάστου λοιπόν των νοσούντων μεμεριμνημένη σπουδή της ιατρείας την μέθοδον επιζητείν». Πρώτη δ' άν είη θεραπεία, της εαυτού αλγηδόνος την αιτίαν επιγνώναι· της γαρ αιτίας ευρεθείσης, προς ταύτην και το βοήθημα της εμπλάστρου εκ προνοίας Θεού και ιατρών πνευματικών οι νοσούντες ληψόμεθα».

Πέρα από τα πάθη, που αναφέρθηκαν προηγουμένως, πρέπει να περιλάβουμε επίσης μεταξύ των κυρίων αιτίων αυτό της **πορνείας** (ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΙΝΑΪΤΗΣ, *Κλίμαξ*), καθώς και την **υπερβολική σωματική ανάπαυση** (Δωρόθεος Γάζης, *Ρητά*). Η τελευταία αυτή αιτία είναι δυνατόν να εμφανίζει με την οργή την ίδια σχέση, που έχει και με την ακράτεια [Σ.τ.μ.: Εμφανίζεται και ως «ακρασία» στα πατερικά κείμενα] και την ακολασία: η υπερβολική ανάπαυση, όπως και η υπερβολική τροφή του σώματος, προσφέρει σ' αυτό ποσό ενέργειας που μπορεί εύκολα να χρησιμοποιηθεί για την ενίσχυση του θυμικού τής ψυχής, ταυτόχρονα με τη χαλάρωση της προσοχής του νου και την άμβλυνση της θέλησης, που την ελέγχουν και την συγκρατούν. Εν τούτοις αυτή είναι απλώς μία αιτία ανάμεσα σε πολλές.
Μεταξύ όλων των πηγών και αιτιών τής οργής, που διασαφηνίσαμε, είναι βέβαιο ότι η **κενοδοξία** και η **υπερηφανία** είναι οι πιο θεμελιώδεις (ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΙΝΑΪΤΗΣ, *Κλίμαξ*). Ο Αγιος Μάρκος ο Ερημίτης γράφει για το μίσος: «Το τοιούτον νόσημα προσγίνεται τοις εν δόξη και χρήμασι τα πρωτεία μεταδιώκουσι». Και για τον οργισμένο λέγει γενικότερα: «Τούτο [το πάθος] εξαιρέτως υπερηφανία στηρίζεται και κραταιούται, και ακατάλυτον γίνεται». **Ο άνθρωπος κλίνει προς διάφορες μορφές οργής, όταν θεωρεί ότι πληγώθηκε το φιλότιμό του, όταν αισθάνεται ταπεινωμένος, προσβεβλημένος, παραθεωρημένος (ιδιαίτερα**

σε σχέση με τη θετική εικόνα που έχει για τον εαυτό του και την οποία περιμένει και οι υπόλοιποι να του επιστρέψουν) [Σ.τ.μ.: Δηλαδή να την επιβεβαιώσουν και να την αποδεχθούν]. Τελικά αυτό που φαίνεται ν' αποτελεί την εξωτερική αιτία τής οργής του και το πραγματικό κίνητρο, είναι απλώς και μόνο ο μηνύτορας ή ο καταλύτης κάποιας οργής, που προέρχεται άμεσα από το ίδιο το υποκείμενο και από την υπερηφανία του . Ο Μέγας Βασίλειος αναφέρει για παράδειγμα: «Ου τοίνυν τα ρήματα πέφυκε τας λύπας κινείν, αλλ' η κατά του λοιδορήσαντος ημάς υπεροψία, και η εκάστου περί αυτόν φαντασία». **Εξ αντιθέτου απόδειξη** αποτελεί το γεγονός ότι **ο μετριόφρονας παραμένει ήρεμος και πράος, ακόμη και όταν δέχεται βίαιη επίθεση**. **Με την οργή, τη μνησικακία, την επιθυμία εκδίκησης, ο άνθρωπος αναζητεί ν' αποκαταστήσει την εικόνα του εαυτού του** στην οποία είναι προσκολλημένος και **την οποία θεωρεί υποτιμημένη**. Επιδιώκει την αποκατάσταση της εικόνας του (μπροστά) από εκείνον, που τον προσέβαλε και τον ταπείνωσε και ταυτόχρονα (μπροστά) από τον ίδιο τον εαυτό του.

Οι τελευταίες αυτές σκέψεις ουδόλως βρίσκονται σε ασυμφωνία με όσα είπαμε προηγουμένως σχετικά με τη σημασία του ρόλου που διαδραματίζει η ηδονή στην οργή: **ο άνθρωπος, όπως θα δούμε στη συνέχεια, αντλεί από την κενοδοξία και την υπερηφανία κάποια ηδονή**, που θεωρεί ότι απειλείται, μειώνεται και αναιρείται από κάθε είδους προσβολές και ταπεινώσεις. Η οργή λοιπόν σωστά εμφανίζεται εδώ πάλι ως επιθετική **αντίδραση στο ενδεχόμενο απώλειας της ηδονής**, αλλά ακόμη συχνότερα ως **αντίδραση άμυνας για τη διατήρηση της απειλούμενης ή την αναζήτηση της χαμένης ηδονής**.
Η οργή, σε όλες της τις μορφές, θεωρείται ως **νόσος τής ψυχής** από τους Πατέρες (Εκτός από τα πατερικά χωρία που ακολουθούν, βλέπε: ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΣΣΙΑΝΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, *Εξήγησις-ψαλμός, Ιωάννης-ομιλία, Ματθαίος-ομιλία*, ΜΑΡΚΟΣ ΕΡΗΜΙΤΗΣ, *Περί μετανοίας*), όπως και όλα τα υπόλοιπα πάθη. Ο Αγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος λέγει: «Ώσπερ ουν η των σωμάτων νόσος παρά φύσιν, ούτω και τούτο».

Εξαιτίας των διαταραχών και εκτροπών που προκαλεί, θεωρείται επιπλέον ως **μορφή μανίας** [Σ.τ.μ.: Ισοδύναμα, **αφροσύνη**] (Εκτός από τα πατερικά χωρία που ακολουθούν, βλέπε: ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΣΣΙΑΝΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, *Εξήγησις-ψαλμός* , *Ιωάννης-ομιλία*, *Ματθαίος-ομιλία*, ΜΑΡΚΟΣ ΕΡΗΜΙΤΗΣ, *Περί μετανοίας*). Επιβεβαιώνει ο Αγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος: «Οργής και μανίας μέσον ουδέν». Και συμπληρώνει αλλού: «Όταν γαρ περί το στήθος ο θυμός ζέσας διανιστήται και αγριαίνη, [...] μαινομένων ουδέ διεστήκασι προς ταύτα πάντα αναισθητούντες». Και από την πλευρά του ο Μέγας Βασίλειος σημειώνει: «Μανία τίς εστιν ολιγοχρόνιος ο θυμός».

Η οργή πρέπει μάλλον να θεωρείται ως είδος μανίας· τούτο προκύπτει προφανώς από

τις οξείες και βίαιες εκδηλώσεις της και ιδιαίτερα όταν λαμβάνει την μορφή φρενίτιδας ή παραφοράς. Ο Αγιος Ιωάννης της Κλίμακος δε διστάζει να τη θεωρεί ως **εκούσια πνευματική επιληψία**. Ο Αγιος Γρηγόριος ο Μέγας παρουσιάζοντας μία ακριβέστερη περιγραφή του πάθους κατά τις εκδηλώσεις παροξυσμού του, αποδεικνύει καθαρά ότι αυτές δικαιολογούν, την εξομοίωσή του με μορφή μανίας: ο τσιμπημένος από το κεντρί της οργής, εμφανίζει καρδιά που πάλλεται έντονα, σώμα που τρέμει, γλώσσα που ψελίζει, έξαψη που ανεβαίνει στο πρόσωπο, μάτια που σπινθηροβολούν, τελικά γίνεται αγνώριστος ακόμη και γι' αυτούς που τον γνωρίζουν. Η γλώσσα τραυλίζει φθόγγους, ο νους όμως δε γνωρίζει πλέον τι λέγει. Αφότου λοιπόν ο άνθρωπος δεν έχει πλέον συνείδηση του τι λέγει κατά πόσο διαφέρει από έναν περίτρομο και αγωνιώντα μανιακό; Συμβαίνει συχνά ακόμη η οργή να κατεβαίνει μέχρι τις γροθιές και να εμφανίζεται απότομα με βιαιότητα στην ίδια ένταση με τη βία του παραλογισμού. Ο νους είναι ανίκανος πλέον να ελέγξει ο,τιδήποτε, καθώς γίνεται έρμαιο μιας άγνωστης και ξένης προς αυτόν δύναμης. Εάν δε η λύσσα του πάθους του ενεργεί προς τα μέλη του εξωτερικά, ώστε να τα καθιστά ευπρόσβλητα, εσωτερικά η οργή διατηρεί αιχμάλωτη την ψυχή, που όφειλε να είναι και να παραμένει η κυρίαρχη (ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΜΕΓΑΣ). Οι Πατέρες συχνά δείχνουν, -στο ίδιο πνεύμα κινούμενοι,- την **ομοιότητα αυτού που έχει παραδοθεί στις βίαιες μορφές της οργής με ένα δαιμονισμένο** (Πρβλ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ, *Ομιλία, 10 (Κατά οργιζομένων)*, ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, *Ιωάννης-ομιλία*, ΕΥΑΓΡΙΟΣ ΠΟΝΤΙΚΟΣ, *Επιστολή*, *Σκέμματα*)· μπορούμε να υπενθυμίσουμε, στην περίπτωση αυτή, τον άμεσο σύνδεσμο που επισημαίνουν αλλού ότι υπάρχει μεταξύ ορισμένων μορφών, που διεγείρονται από τη μανία, και της δαιμονικής ενέργειας. Και στις δύο συναντάμε μεγάλο αριθμό εντελώς κοινών συμπτωμάτων: να γιατί η οργή είναι συγγενής και μάλιστα ταυτίζεται με ορισμένες μορφές μανίας και δαιμονικής ενεργείας. Εξετάζουμε με λεπτομέρεια τη συγκεκριμένη παθολογία που αποκαλύπτεται με ιδιαίτερη σαφήνεια στις βιαιότερες μορφές τής οργής, απαντάται όμως εξίσου σε διαφορετικές διαβαθμίσεις στις υπόλοιπες εκδηλώσεις της.

Στο επίπεδο του σώματος, η οργή, στις ακραίες εκδηλώσεις της, προκαλεί χαρακτηριστική ταραχή, εύκολα αντιληπτή από τους άλλους. Ο Αγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος και ιδιαίτερα ο Μέγας Βασίλειος, μας δίνουν τυπική περιγραφή, ανάλογη προς αυτήν του Γρηγορίου του Μεγάλου, στα εκτενή αποσπάσματα που παρουσιάσαμε παραπάνω. Στο εσωτερικό του σώματος η οργή μεταφράζεται σε διάφορες διαταραχές της φυσιολογίας (Πρβλ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ, *Έκθεσις ακριβής*, ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΣ, *Έπη ηθικά*, 25, ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ, *Ησαΐας-ερμηνεία*, ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΝΥΣΣΗΣ, *Κατασκευή ανθρώπου*, *Εις το Πάτερ ημών*, *Ψυχή-Ανάστασις*, ΔΩΡΟΘΕΟΣ ΓΑΖΗΣ, *Διδασκαλία*, Βλέπε και: ΕΥΑΓΡΙΟΣ, *Λόγος πρακτικός*, ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΙΝΑΪΤΗΣ, *Κλίμαξ*). Στις χρόνιες και παλίνδρομες μορφές της περιλαμβάνονται τέτοιου είδους ταραχές, που ανατρέπουν τη συνήθη λειτουργία του σώματος και **κλονίζουν την υγεία**. Ο Αγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος παρατηρεί ότι: «Οξύ η οργή πάθος [...]. Και γαρ και σώμα λυμαίνεται»· «οίδα πολλούς από οργής

νόσους τεκόντας». Ο Αγιος Ιωάννης της Κλίμακος μέσα από διάφορα περιστατικά διαπιστώνει ότι το πάθος τούτο είναι δυνατόν να επηρεάζει τις διατροφικές συνήθειες, προκαλώντας είτε **ανορεξία** είτε **βουλιμία**.
Η οργή όμως δημιουργεί διαταραχές ιδιαίτερα στην ψυχή, που μας επιτρέπουν να τη θεωρήσουμε ως **βαριά ψυχική νόσο** και ως μορφή μανίας. Ο Αγιος Διάδοχος Φωτικής επισημαίνει ότι: «ο θυμός πλέον των άλλων παθών ταράττειν είωθεν και συγχέειν την ψυχήν» και ο Αγιος Ιωάννης της Κλίμακος τον ακολουθεί. Από την πλευρά του ο Αγιος Γρηγόριος ο Μέγας γράφει ότι η οργή προκαλεί αταξία και ταραχή στην ψυχή, την κομματιάζει και την κατακερματίζει, ενώ εισάγει μέσα της τη **σύγχυση**. Ο Αγιος Μάρκος ο Ερημίτης παρατηρεί ότι: «Το άλογον της ψυχής πάθος [...] πάσαν ψυχήν ερημοί και συγχεί και σκοτίζει». Ο Αγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος συμφωνεί: «Η του θυμού πύρωσις χαλεπώς τυραννεί την ψυχήν, πάσαν αυτής την υγιή κατάστασιν άνω και κάτω ταράττουσα», ενώ επιβεβαιώνει ότι καθιστά την ψυχή ασχήμονα, δηλαδή η οργή «αυτήν της ψυχής διαφθείρει την υγίειαν, κατεσθίων [...] την δύναμιν αυτής άπασαν και άχρηστον προς πάντα τιθείς».

Πολλές είναι οι διαταραχές, που γεννά στην ψυχή το πάθος της οργής. Κατά πρώτον, **αλλοιώνει τη χρήση του λογικού**, σε σημείο μάλιστα που να φαίνεται ότι το αποκλείει (Πρβλ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ, *Ομιλία 10 (Κατά οργιζομένων)*, ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, *Πράξεις-Ομιλία*, 6, 4. Ο Αγιος ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΣ κάνει λόγο για τον «εκφερόμενον θυμόν... τον λογισμόν εκφέροντα» (Λόγος, 25, 7)). Ο Αγιος Μάξιμος γράφει: «Ο μεν [θυμός] τυραννικώς εκφέρων τον λογισμόν και του νόμου της φύσεως έξω ποιείται την διάνοιαν». «Το πάθος αυτό, αποθηριοί παντελώς τον άνθρωπον και ουδέ άνθρωπον είναι συγχωρεί, ουκέτι έχοντα την εκ του λόγου βοήθειαν» (ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ, *Ομιλία 10*, (Κατά οργιζομένων)).

Ο άνθρωπος χάνει την ικανότητα να κρίνει ορθά τα πράγματα (ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, *Ιωάννης-ομιλία*), καθώς «εν σαυτώ την ασχημοσύνην ου δυνήση ραδίως ιδείν, εσκοτωμένω [Σ.τ.μ.: Βυθισμένος στα σκοτάδια] και μεθύοντι τω λογισμώ» (ΜΑΡΚΟΣ ΕΡΗΜΙΤΗΣ, *Προς Νικόλαον*). Να γιατί ο Αγιος Κασσιανός γράφει ότι όσο η οργή καταλαμβάνει την καρδιά μας και βυθίζει στο σκοτάδι τον εσωτερικό οφθαλμό μας, δεν μπορούμε να κρίνουμε με διάκριση [...]. Δεν μπορούμε ούτε ν' αποκτήσουμε την ικανότητα να λάβουμε το αληθινό πνευματικό φως, καθώς, η Αγία Γραφή λέγει: «εταράχθη εν θυμώ ο οφθαλμός μου» (Ψαλμ. 30, 10): δε θα έχουμε την ικανότητα ν' αποκτήσουμε ωριμότητα στην κρίση μας [...] καθώς «οξύθυμος πράσσει μετά αβουλίας» (Παροιμ. 14, 17). Με το ίδιο νόημα ο Αγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος διαπιστώνει: «Ουδέν γαρ ούτω καθαρότητα νου και το διειδές [Σ.τ.μ.: Το διαυγές, το διαφανές, το καθαρό] θολοί των φρενών ως θυμός άτακτος» (ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, *Περί ιερωσύνης*).

Από τότε ο άνθρωπος βλέπει τα πράγματα σε συνάρτηση, μ' αυτό που του φανερώνει

η οργή του: **το λογικό του βρίσκεται καθολοκληρία στην υπηρεσία του πάθους του. Η γνώση που έχει για την πραγματικότητα έχει επίσης διαταραχτεί**, ακόμη και αν από έποψη εξωτερική οι γνωστικές δυνάμεις του μοιάζουν να λειτουργούν ομαλά και ο ίδιος φαίνεται ότι παραμένει ικανός να διατυπώνει τυπικά ορθούς συλλογισμούς. Ο άνθρωπος που κατατρύχεται από το θυμό, παύει τότε ν αντιλαμβάνεται το πραγματικό όπως είναι και το βλέπει όπως δεν είναι: το πάθος παράγει μέσα του μια γνώση παραληρηματική και τροποποιεί αντίστοιχα τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει την πραγματικότητα. Ο Αγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος γράφει: «Όντως άρα και των μαινομένων αυτών ουκ έλαττον ο θυμούμενος παραπαίει. Σκόπει γαρ, όπως καθάπερ τους μαινομένους ο δαίμων εκείνος επεισελθών έκφρονας εργάζεται, και εναντία τοις ορωμένοις διαπράττεσθαι αναπείθει. Ου γαρ ορώσιν υγιώς, ούτε έτερόν τι διαπράττονται των χρησίμων, αλλά καθάπερ τας αισθήσεις πεπηρωμένοι [Σ.τ.μ.: Τυφλωμένοι] και το διακριτικόν διαφθείραντες, ούτως άπαντα εργάζονται [...]· όλοι υπό του θυμού τυραννούμενοι [...] αλώντες υπό του πάθους [...] αιχμάλωτοι γίνονται». Ο ίδιος Αγιος παρατηρεί, **συγκρίνοντας την οργή με τη μέθη**: δεν είναι τίποτε διαφορετικό παρά: «έκστασις των κατά φύσιν φρενών και παρατροπή λογισμών και έκπτωσις συνέσεως». «Τί τοίνυν, ειπέ μοι, έλαττον διάκειται των από οίνου μεθυόντων οι οργιζόμενοι και τω θυμώ μεθύοντες και τοσαύτην επιδεικνύμενοι την αμετρίαν ως κατά πάντων ομοίως χωρείν και μήτε ρημάτων φείδεσθαι μήτε προσώπων ειδέναι διαφοράν. Καθάπερ γαρ οι μαινόμενοι και εξεστηκότες κατά κρημνών εαυτούς ριπτούντες ουκ αισθάνονται, τον αυτόν δη τρόπον και οι οργιζόμενοι και υπό του Θεού πολιορκούμενοι». Ο Μέγας Βασίλειος παρατηρεί, όπως και ο Αγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, ότι κάτω από την επήρεια της οργής, ο άνθρωπος**παύει να σέβεται τις πιο θεμελιώδεις αξίες** τόσο αναφορικά με τον εαυτό του όσο και με τους άλλους, φθάνοντας μέχρι του σημείου ν' αγνοεί τους διπλανούς του και να παραμελεί τα πιο στοιχειώδη συμφέροντά του. Το παραλήρημα που προκύπτει από την οργή έχει ως συνέπεια να μειώνεται το ποσοστό των πραγμάτων που αντιλαμβάνεται και διακρίνει ο άνθρωπος: **ο οργισμένος δεν κατανοεί πλέον ούτε ζει τα γεγονότα στις πραγματικές τους διαστάσεις**· ορισμένα απ' αυτά μεγεθύνονται άμετρα και άδικα, ενώ άλλα, αντίστροφα, κρύβονται ή υποβαθμίζεται η σημασία τους.

Η **αποξένωση** και η **αλλοτρίωση** που προκαλεί η οργή είναι ένα ακόμη κύριο παθολογικό σημείο, που δικαιολογεί την εξομοίωση της οργής με μορφή μανίας ή με κατάσταση δαιμονικής ενέργειας και κατοχής: ο οργίλος δεν αυτοελέγχεται ούτε φαίνεται να ενεργεί κάτω από την καθοδήγηση του νου του και την ώθηση της δικής του βούλησης· αντίθετα η σκέψη του και η πράξη του φαίνεται ότι προσδιορίζονται κάτω από την πίεση εξωτερικής προς αυτόν δύναμης, της οποίας ο έλεγχος του έχει ξεφύγει εντελώς· και έτσι αυτή τυραννεί τόσο την ψυχή όσο και το σώμα του. Τελικά ο άνθρωπος γίνεται κυριολεκτικά έρμαιο του πάθους του (ΜΑΞΙΜΟΣ ΟΜΟΛΟΓΗΤΗΣ, *Αγάπης εκατοντάς*).

Ωστόσο η αποξένωση, για την οποία κάνουμε λόγο, δε συνδέεται μόνο με τις βίαιες μορφές τής οργής: είναι δυνατό να τη διαπιστώσουμε εξίσου μέσω των εκδηλώσεων μνησικακίας ή τυφλού μίσους. Στις περιπτώσεις αυτές, όλες οι δυνάμεις του ανθρώπου εστιάζονται στο αντικείμενο, στη συνάντηση του οποίου κατατείνουν και οι τρόποι/μέθοδοι άσκησης του πάθους. Μάλιστα το άτομο δείχνει αποφασισμένο να θυμάται μόνιμα την προσβολή που υπέστη και να ορίζει και να επανακαθορίζει τους τρόπους εκδίκησής του (Πρβλ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ, *Ομιλία 10* (Κατά οργιζομένων)). Ακόμη και στις περιπτώσεις, όπου η οργή του είναι απλώς έκφραση θύμου, ο άνθρωπος φαίνεται αποφασιστικός στη συμπεριφορά του, κινούμενος από μια εξωτερική ως προς αυτόν δύναμη, η οποία του ξεφεύγει εν μέρει. Η κατάσταση αυτή περιγράφεται, -για παράδειγμα- με τον όρο «**δυσθυμία**».

Τέλος, **η ψυχοκινητική διαταραχή είναι ένα τελευταίο κύριο παθολογικό σύμπτωμα της οργής**, την οποία και χαρακτηρίζει με διαφορετικές διαβαθμίσεις και την προσεγγίζει με πολλές εκδηλώσεις μανίας και καταστάσεις δαιμονικής κατοχής. Η συμπεριφορά του ανθρώπου-θύματός της είναι συγκεχυμένη και ακατάστατη· ο ίδιος παραδίνεται στις πιο αλλόκοτες και παράδοξες πράξεις, τις οποίες θα αποκήρυττε αν βρισκόταν στη φυσιολογική του κατάσταση. Ο Μέγας Βασίλειος διαπιστώνει: «Οι γαρ έτοιμοί [εισι] προς την κατά αλλήλων φθοράν, και την κατά των ομοφύλων βλάβην [...]· δια θυμόν αχάλινοι γλώσσαι, και απύλωτα στόματα· χείρες ακρατείς, ύβρεις, ονείδη, κακηγορίαι [Σ.τ.μ.: Κακολογία, λοιδωρία, δυσφήμηση, εξύβριση, κατηγορία], πληγαί, τα άλλα όσα ουδ' άν εξαριθμήσαιτό τις, οργής και θυμού έκγονά εστι πάθη»· «αι των οργιζομένων ορμαί βίαιοι και ακάθεκτοι δια πάντων χωρούσιν».

Οι Πατέρες (ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, *Ματθαίος-ομιλία*, *Ιωάννης-ομιλία*, ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΙΝΑΪΤΗΣ, *Κλίμαξ*) λέγουν ότι **η οργή μοιάζει με δηλητήριο για την ψυχή, μέσω του οποίου ο διάβολος την κατατρώγει ανηλεώς από το εσωτερικό** (ΣΥΜΕΩΝ ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ, *Κεφάλαια διάφορα*). Η ανάμνηση των προσβολών, το πάθος για εκδίκηση και ιδιαίτερα η μνησικακία λειτουργούν, όπως ο ιός [Σ.τ.μ.: Το δηλητήριο, και ειδικότερα αυτό των φιδιών] εισέρχεται εύκολα σ' όλα τα τμήματα της ψυχής και δηλητηριάζει την καρδιά. Οι Πατέρες την παρομοιάζουν με «**σκώληκα του νοός**» [Σ.τ.μ.: Δηλαδή, σαράκι του νου] ή με φωτιά που τα κατατρώγει όλα. Ο άνθρωπος αυτοϋπονομεύεται και αυτοκαταστρέφεται όταν διατηρεί μέσα του την οργή, την εκδικητικότητα, τη μνησικακία και το μίσος. Ο Αγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος παρατηρεί: «Δοκείς μεν γαρ εκείνον [τον εχθρόν] αμύνεσθαι, πρότερον δε σεαυτόν βασανίζεις, καθάπερ δήμιον ένδοθεν περιστήσας σου πανταχόθεν τον θυμόν, και καταξαίνων σαυτού τα σπλάγχνα».

Κάτω από την επιρροή τέτοιων εμπαθών διαθέσεων, ο άνθρωπος δε γνωρίζει πλέον την ειρήνη, αλλά βρίσκεται βυθισμένος σε κατάσταση μόνιμου πόνου και ανησυχίας. Ο Αγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος επιβεβαιώνει: «Και καθάπερ οι μεμηνότες ουδέποτε

απολαύουσι γαλήνης, ούτως ο μνησικακών και εχθρόν έχων, ουδέποτε απολαύσεται τινός ειρήνης, διηνεκώς φλεγμαίνων». Ο ίδιος λέγει ακόμη: «Ο δε οργιζόμενος μυρίων έσται κολάσεων άξιος, εκών εαυτόν επί βάραθρα της απωλείας φέρων, και προ της μελλούσης γεέννης εντεύθεν ήδη την δίκην τιννύων [Σ.τ.μ.: Εκτί(ν)ω την ποινή μου], θόρυβόν τινα άπαυστον και ζάλην ασίγητον δια πάσης μεν νυκτός, δια πάσης δε ημέρας επεισάγων τοις της ψυχής λογισμοίς».

Στο κρισιμότερο επίπεδο, αυτό της σχέσης του ανθρώπου με το Θεό, αποκαλύπτεται ότι **το πάθος της οργής έχει ιδιαίτερα ολέθριες συνέπειες**. Κατά **πρώτον, αποκόπτει τον άνθρωπο από το Θεό** (ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ, *Ομιλία 10* (Κατά οργιζομένων)). Δεν αντιτίθεται μόνο στην «ιεράν οργήν», της οποίας τη θέση έρχεται να καταλάβει. Υπάρχει και άλλη σημαντική **αρετή**, φυσική για την ψυχή, που η οργή **κτυπά και καταστρέφει: είναι η καλοσύνη**, μορφή της αγάπης, μέσω της οποίας, ιδιαίτερα, ο άνθρωπος ομοιώνεται προς το Θεό. Το αμάρτημα της οργής, γράφει ο Αγιος Γρηγόριος ο Μέγας, εκμηδενίζοντας την καλοσύνη της ψυχής μας **φθείρει την ομοίωσή της προς τη θεία εικόνα**. Τούτο ισοδύναμα σημαίνει ότι το Αγιο Πνεύμα παύει να κατοικεί στον άνθρωπο (Πρβλ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΙΝΑΪΤΗΣ, ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΜΕΓΑΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΣΣΙΑΝΟΣ, ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ), οπότε το δαιμονικό πνεύμα, που καλείται μέσω της διάθεσης και της στάσης του οργίλου, καταλαμβάνει τότε τη θέση Του. **Στερούμενη του Πνεύματος, που της προσφέρει ιδιαίτερα τάξη και ενότητα, η ψυχή αποδιοργανώνεται και διαιρείται**: παρατηρεί ο Αγιος Γρηγόριος ο Μέγας, ότι μόλις η ψυχή στερηθεί του Αγίου Πνεύματος, τη βλέπουμε να παρασύρεται σε προφανή μανία και να διαχέεται μετά le trefons των λογισμών της (φθάνοντας) έως τις πλέον επιπόλαιες εκφράσεις διάχυσης. Ο ίδιος επισημαίνει, όπως προηγουμένως, ότι όταν η οργή έρχεται να κτυπήσει την καλοσύνη της ψυχής, την ταράσσει, και για να το πούμε με το όνομά του την κομματιάζει και την κατακερματίζει, ώστε η **διαίρεση αυτή να λειτουργεί σε βάρος της**. Επιπλέον η ψυχή βρίσκεται ξαφνικά βυθισμένη στο **σκοτάδι** (ΙΣΑΑΚ ΣΥΡΟΣ, *Λόγος, 27*), λόγω της απομάκρυνσης του Αγίου Πνεύματος. Προπαντός οι οφθαλμοί τής καρδιάς σκοτίζονται (ΕΥΑΓΡΙΟΣ, *Λόγος πρακτικός*), με αποτέλεσμα από τότε ο άνθρωπος ν' απομακρύνεται από την αληθινή επιστήμη (ΕΥΑΓΡΙΟΣ, *Λόγος πρακτικός*, ΗΣΥΧΙΟΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΗΣ, *Περί νήψεως*). Ο Θεός στερεί την ακτινοβολία τής γνώσης του από το νου, τον οποίο η οργή βυθίζει στα σκοτάδια της σύγχυσης, παρατηρεί ο Αγιος Γρηγόριος ο Μέγας. Ο νους είναι πλέον αδύναμος για την πνευματική θεωρία (ΜΑΞΙΜΟΣ ΟΜΟΛΟΓΗΤΗΣ, *Αγάπης εκατοντάς*). Ανεξάρτητα από τη γενεσιουργό αιτία της, η κοχλάζουσα κίνηση της οργής τυφλώνει τους οφθαλμούς τής καρδιάς και εισάγει σ' αυτούς την ολέθρια και θανατηφόρα «δοκό» [Σ.τ.μ.: Με την παραβολική σημασία, που απαντάται στα Ευαγγέλια. Βλέπε Ματθ. 7, 3-5. Λουκ. 6, 41-42] βαρύτατης νόσου, εμποδίζοντας τη θεωρία του ήλιου τής δικαιοσύνης, γράφει ο Αγιος Ιωάννης Κασσιανός. Και ο Ευάγριος συμπληρώνει: «Ώσπερ οι ασθενείς το όμμα και εις τον ήλιον ατενίζοντες υπό δακρύων εμποδίζονται και εν τω αέρι μαρμαρυγάς ορώσιν, ούτως και νους

καθαρός όταν υπ' οργής συγχυθή εις πνευματικήν θεωρίαν τρανώς διοράν ου δύναται, αλλ' ώς γνόφον ορά εκπεπετασμένον υπέρ τα πράγματα α επισκέπτεσθαι ζητεί». Ο άνθρωπος λοιπόν καθίσταται ιδιαίτερα **αδύναμος ν' αντιληφθεί την παρουσία του Χριστού μέσα του**.

Από τη συνάφεια του παρόντος κειμένου, προκύπτει ότι **η οργή συνιστά εμπόδιο για την προσευχή** (Πρβλ. ΕΥΑΓΡΙΟΣ, *Περί προσευχής*, *Πονηροί λογισμοί*, *Λόγος πρακτικός*, ΜΑΞΙΜΟΣ ΟΜΟΛΟΓΗΤΗΣ, *Αγάπης εκατοντάς*), την οποία με ακρίβεια ο Ευάγριος προσδιορίζει ως «πραότητος και αοργησίας βλάστημα». «Λυμαινόμενος την κατάστασιν της προσευχής», **ο θυμός καταστρέφει την υγεία της ψυχής, που συνδέεται μ' αυτή και εμποδίζει τον άνθρωπο να ζει τη ζωή για την οποία είναι πλασμένος.**

Ενώ η οργή αναπτύσσει και ενισχύει τον κακό θυμό (Πρβλ. ΣΥΜΕΩΝ ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ, *Κεφάλαια διάφορα*), **αδυνατίζει αντίστοιχα τον ενάρετο θυμό, που έχει δοθεί στον άνθρωπο για ν' αγωνίζεται εναντίον του κακού**. Η δύναμη της ψυχής χάνει την αίσθηση και τη γνώση του πνευματικού αγώνα (ΗΣΥΧΙΟΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΗΣ, *Περί νήψεως*), με συνέπεια να οδηγείται σε **παραλυσία** (ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, *Ματθαίος-ομιλία*). **Η ψυχή εξασθενεί** και κάθε προσπάθεια αναζωογόνησης και αποκατάστασής της αποδεικνύεται πραγματικά δύσκολη γι' αυτήν (ΣΥΜΕΩΝ ΝΕΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΣ, *Κεφάλαια διάφορα*).

Όλες οι συνέπειες, προστιθέμενες σ' όσες έχουν περιγραφεί προηγουμένως, αποβαίνουν καταστροφικές για τον άνθρωπο: **η οργή επιφέρει οριστικά τον πνευματικό του θάνατο** (Πρβλ. Ιώβ 5, 2. ΜΑΞΙΜΟΣ ΟΜΟΛΟΓΗΤΗΣ, *Αγάπης εκατοντάς*, ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΜΕΓΑΣ). Στον ίδιο βαθμό **εκδιώκει όλες τις αρετές από αυτόν** (ΗΣΑΪΑΣ ΑΝΑΧΩΡΗΤΗΣ, *Ασκητικόν*) και **καταστρέφει κατά πρώτον την αγάπη και την ευσπλαγχνία** (Πρβλ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΜΕΓΑΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ, *Ματθαίος-ομιλία*). **Παύοντας να αφανίζει, σύμφωνα προς το φυσιολογικό λόγο της ύπαρξής της, τους δαιμονικούς λογισμούς, καταστρέφει κατά τον ίδιο τρόπο τους αγαθούς λογισμούς που βρίσκονται μέσα μας** (ΗΣΥΧΙΟΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΙΤΗΣ, *Περί νήψεως*).

Αντίστοιχα, η οργή **γεννά και πλήθος παθών**. Μεταξύ των κυριότερων περιλαμβάνονται **η λύπη**, **η ακηδία**, **η δειλία** και **η υπερηφανία**.

(Απόσπασμα από το βιβλίο «Η ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΩΝ ΝΟΣΗΜΑΤΩΝ: Εισαγωγή στην ασκητική παράδοση της Ορθοδόξου Εκκλησίας», JEAN CLAUDE LARCHET (*), Εκδόσεις «Αποστολική Διακονία», Μετάφραση: ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΟΥΛΑΣ)

(*) Ο Jean Claude Larchet γεννήθηκε το 1949 στη βορειοανατολική Γαλλία. Διδάκτωρ Φιλοσοφίας και διδάκτωρ Θεολογίας του Πανεπιστημίου του Στρασβούργου, είναι

συγγραφέας δεκαπέντε βιβλίων και πολυάριθμων άρθρων που αφορούν τη θεολογία και την πνευματικότητα των Πατέρων της Εκκλησίας, τα οποία μεταφράστηκαν σε δώδεκα γλώσσες. Θεωρείται ως ένας από τους κορυφαίους Ορθόδοξους πατρολόγους και ένας σημαντικός εκφραστής της Ορθοδοξίας στην Ευρώπη. Ζει και εργάζεται ως καθηγητής στη Γαλλία. Διευθύνει, σε δύο γαλλικούς εκδοτικούς οίκους, μία συλλογή βιβλίων αφιερωμένων σε σύγχρονους πνευματικούς της Ορθόδοξης Εκκλησίας, ανάμεσα στους οποίους συγκαταλέγονται ο γέροντας Ιωσήφ ο Ησυχαστής, ο γέροντας Παϊσιος, ο γέροντας Εφραίμ Κατουνακιώτης, ο γέροντας Χαράλαμπος, ο γέροντας Πορφύριος.

ΣΧΕΤΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ:

Η θεραπευτική της οργής: Η πραότητα και η υπομονή (Jean Claude Larchet)